

Aysel Qəribli

MÜASİR TÜRK DÜNYASINDA “TÜRK DİLLƏRİ” ANLAYIŞI: PROBLEMLƏR, MÜLAHİZƏLƏR

“Türk dili”, “türk ləhcələri” və “türk dilləri” anlayışlarının formalaşması tarixinin həm gedişi, həm də yükünü və ya nəticələri XX əsrin sonu-XXI əsrin əvvəllərində, yəni müasir türk dünyasında qızgın müzakirələrin mövzusu olmuş və olmaqdadır. Səciyyəvi cəhət isə həmin müzakirələrin kifayət qədər elmi, obyektiv prinsiplər əsasında, həm də dünyanın, eləcə də türk cəmiyyətinin münisfliyi ilə aparılmasıdır.

Sovetlər Birliyi dağıldıqdan sonra ortaya çıxan türk respublikalarında dövlət dili məsələsi xüsusi aktualıq kəsb etməklə dövlət siyasətinin çox mühüm tərkib hissəsinə çevrildi ki, bu, tamamilə təbii idi. Çünki öz müstəqilliyini elan etmiş türk xalqlarının milli mənlilik, özgürlük şüurunun ifadəsində milli dil həlledici konsolidasiya amillərindən biri, bəlkə də, birincisi kimi baxılırdı. Və həmin amil hər bir türk mənşəli dilin müstəqilliyinin yalnız sosial-mənəvi deyil, həm də siyasi qarantı kimi çıxış etməklə “türk dilləri” anlayışı barədəki mübahisələrə, əslində, son qoymuş oldu. Lakin “tarix həmişə bu günə yenidən baxmağa məcbur edir” prinsipi də mövcud olduğuna görə ən kütləvi deklorativlərin də elmi-metodoloji mövqedən interpretasiyasına həmişə ehtiyac vardır.

Sovetlər Birliyi dağıldıqdan sonra postsovet məkanında baş verən hadisələrlə ən çox maraqlanan Türkiyə Cümhuriyyəti oldu ki, bu, “sovet türkləri” üçün nəinki gözlənilməz hal idi, həm də tarixi ümidlərin gerçəkləşməsindən doğan əhval-ruhiyyəyə uyğun gəlirdi. Türkiyə Cümhuriyyətinin qurucusu Mustafa Kamal Atatürk mövcud tarixi şərtlər daxilində nə mümkündürsə hamısına nail olandan sonra (1933-cü ildə) demişdi:

“Bugün Sovetlər Birliyi dostumuzdur, qonşumuzdur, müttəfiqimizdir. Fəqət o da Avstriya-Macaristan imperatorluğu kimi dağıla bilər. Sovetlər Birliyinin dağılması ilə əlində bərk-bərk tutduğu millətlər ovuclarından qaça bilər. Dünya yeni bir nizama çatar. Bax o zaman Türkiyə nə edəcəyini bilməlidir. Bizim bu dostumuzun idarəsində dili bir, özü bir qardaşlarımız vardır. Onlara sahib çıxmağa hazır olmalıyıq. Hazır olma yalnız o günü susub gözləmək deyildir. Hazırlanma lazımdır. Millətlər buna necə hazırlanır? Mənəvi körpülərini sağlam tutaraq. Dil bir körpüdür, inanc bir körpüdür, tarix bir körpüdür. Köklərimizə qayıtmalı və hadisələrin böldüyü tariximizin içində bütünləşməliyik. Onların bizə yaxınlaşmasını gözləməməliyik, bizim onlara yaxınlaşmamız gərəklidir”.

Odur ki, Türkiyə türkoqlarının Sovetlər Birliyinin türk xalqları ilə bağlı siyasətinə “qarışması” yalnız elmi yox, həm də bir milli iradə (və əqidə) məsələsi idi ki, Sovetlər Birliyinin dağılması özünü daha fəal göstərməyə başladı.

Görkəmli türkoloq H.Ərənin “Milli Kültür ünsürü olaraq türk dili” məqaləsini türk dillərinin “dil”, yoxsa “ləhcə” adlandırılmasının elmi baxımdan doğruluğu məsələsinə Türkiyə türkologiyasının strateji münasibəti saymaq mümkündür.

Müəllif yazır:

“Sovet Sosialist Cümhuriyyətləri Birliyində işlədilən terminologiya son illər Avropa ölkələrində də yayılmışdır. Əvvəllər türk dilinin qollarını ləhcə hesab edən Avropa türkoqları son illərdə artıq türk ləhcələri yerinə “türk dilləri”ndən danışmağa başlamışlar. Nümunə üçün 1959-da çıxan “Philologiae Turcicae Fundamenta” (Wiesbaden, I, 1959) adlı müştərək əsərdə türk dilləri (fr.: langues turques; ing.: turkic languages) adı işlədilmişdir” (5, s. 46-47).

H. Ərən belə bir nəticəyə gəlir ki, “türk ləhcələrinin” “dil” olaraq müəyyənləşdirilməsinin sovet terminologiyasından qaynaqlandığı aydındır. Adlarını saydığım (türkməncə, tatarca, başqırca, özbəkca, qırğızca, qazaxca, noqayca, çuvaşca, yakutca kimi- A.Q.) çarlıq dövründə “ləhcə” adlandırılan rus türkoqlarının 1918 ixtilalından sonra türk ləhcələrinə “dil” gözüylə baxmalarında siyasi bir məqsəd axtarmağın gərəkliyi də açıq anlaşılmaqdadır” (5, s. 47).

Lakin görkəmli türkoloq ən azı üç sualı cavabsız qoyduğundan onun mövqeyi ilə razılaşmaq çətindir:

Sosialist çevrilişindən sonra da uzun illər (1930-cu illərin ortalarına qədər), məsələn, Azərbaycanda “türk ləhcələri”, “türk-tatar ləhcələri”, “türk dilinin Azərbaycan (azəri) ləhcəsi” (B.Çobanzadə) işlədilməsini necə izah etməli?

Nə səbəbə görə Avropa türkoqları rus-sovet türkologiyasının (və onun terminologiyasının) təsiri altına düşməli idilər? Əgər bu təsir xüsusilə elmi yox, ideoloji məzmun daşıyırdısa?

XIX əsrlə XX əsr arasında türk dillərinin və ya ləhcələrinin fərqlənməsində, yaxud bölünməsində heç bir dərinləşmə olmamışdı mı?

“Türk, türklük və türklər” adlı fundamental araşdırmanın müəllifi Prof. Dr. T. Bayqara Sovetlər Birliyi dövründə nəinki müasir türk dillərinin hətta orta əsrlər türk yazı dillərinin belə tədricən “türk” adından məhrum edilməsini göstərir. “Məsələn, Göy Türklərin dili vaxtilə “Türklərin dili” adlandırılıb qəbul edildiyi halda, yeni mərhələdə bu dil haqqında “türk” adı işlədilməməyə çalışılmışdır” (3, s. 43).

Əlbəttə, sovet ideologiyasının, ümumən imperialist siyasətinin tarixə doğru da bölücülük “metodlar”ının həmişə mövcud olduğu inkar edilməzdir, lakin görkəmli tədqiqatçının guya S.Y.Malovun qədim türk yazılı abidələrini sadəcə “ümumi şəkildə runik dil” adlandırması fikri (3, s.43) doğru deyil.

S.Y.Malovun sovet dövründə nəşr olunmuş ən məşhur kitablarının adları aşağıdakı kimidir:

1. Памятники древнетюркской письменности, Москва-Ленинград, 1951.
2. Енисейская письменность тюрков, Москва-Ленинград, 1952.
3. Памятники древнетюркской письменности Монголии и Киргизии, Москва-Ленинград, 1951.

Türk dünyasını bütöv görmək, bütün türk dillərinin məhz “bir dil” olduğunu iddia etmək artıq sözün məcazi mənasında “kompleks”ə çevrilmişdir. Və bu “kompleks”in elmi tədqiqatların şüuraltına yeriməsi normal polemikaların aparılmasına da o mənada imkan vermir ki, hər hansı türkoloji araşdırmada türk dillərinin adı nə qədər çəkilsə də “türk” adı çəkilmirsə, dərhal separatizm şübhəsi yaranır.

“Türk dillərinin diferensiasiyası” məqaləsinin müəllifi yazır:

“Çağdaş türkologiya elminin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri də bütün qohum türk dillərini və onların yazılı abidələrinin dilini müqayisə yolu ilə öyrənmək və onların dilində bu və ya digər şəkildə qorunub saxlanılan ümumi fonetik, leksik və qrammatik xüsusiyyətləri aşkara çıxarmaqdır. Yalnız bununla anatürk dilini bərpa etmək və Türk xalqları arasında ortağ ünsiyyət dilini formalaşdırmaq mümkün olacaqdır (1, s.480).

Əlbəttə, “anatürk” (praturk) dilinin bərpa edilməsi türkologiyanın mühüm problemlərindən biridir. Lakin fikrimizcə, bu problemin “türk xalqları arasında ortağ ünsiyyət dili” məsələsinə heç bir dəxli yoxdur. Doğrudur, bir vaxtlar müxtəlif türk dillərinin materiallarından istifadə etməklə ortağ bir türkcə yaratmaq cəhdləri (məsələn, özbək dilçilərinin təcrübəsi) olmuşdur, bununla belə həmin cəhdlər hazırkı mərhələdə öz aktuallığını, demək olar ki, itirmək üzrədir.

Əhməd Bican Ərcilasun yazır:

“... Bugünkü yazı dilləri bu şəkildə təsnif edilə bilər:

A. Qərb türkcəsi (Cənub-Qərb türkcəsi): 1. Türkiyə türkcəsi. 2. Qaqauz türkcəsi. 3. Azərbaycan türkcəsi. 4. Türkmən türkcəsi. B. Şimal-Şərq türkcəsi (Şərq türkcəsi): 1. Özbək türkcəsi. 2. Uyğur türkcəsi. 3. Qazax türkcəsi. 4. Qaraqalpaq türkcəsi. 5. Qırğız türkcəsi. 6. Qazan türkcəsi. 7. Başqırd türkcəsi. 8. Krım türkcəsi. 9. Noqay türkcəsi. 10. Qaraçay türkcəsi. 11. Malkar türkcəsi. 12. Qumuq türkcəsi. 13. Altay türkcəsi. 14. Xakas türkcəsi. 15. Tuva türkcəsi” (4, s. 45-46).

Görkəmli türkoloqun rəhbərliyi ilə hazırlanmış “Qarşılaşdırılmalı türk ləhcələri sözlüyü”ndə doqquz türk “ləhcə”si (və əlavə olaraq rus dili) müqayisə olunur (bax: 8,9). Tamamilə praktik səciyyə daşıyan məqsəd “Türkiyədən Azərbaycana, Türkiyədən, Volqa-Urala gedən insanlar üçün bir bələdçi sözlük hazırlamaq” olmuşdur (8, s. IX). Əlbəttə, Türkiyə türkcəsi ilə Azərbaycan, başqırd, qazax, qırğız, özbək, tatar, türkmən və uyğur “türklər”inin müqayisə olunması ehtiyacı da göstərir ki, bu “ləhcələr” arasında, doğrudan da, ciddi fərqlər vardır və həmin fərqlərin həm kəmiyyəti, həm də keyfiyyəti “ləhcələr”dən yox, müstəqil dillərdən xəbər verir.

Əlbəttə, Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra postsovet məkanında gedən proseslər, o cümlədən dil siyasəti məsələləri geniş araşdırılmış, bir sıra analitik əsərlər meydana çıxmışdır ki, onların içərisində Yerusəlim Yəhudi Universiteti siyasi elmlər departamentinin əməkdaşı Yakob M. Landau ilə Azad Berlin Universiteti Türkologiya İnstitutunun əməkdaşı Barbara Kellner-Haynkelenin birgə yazdıqları “Keçmiş Sovet İttifaqı respublikaları olmuş müsəlman dövlətlərində dil siyasəti” kitabı (11) xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Tacigistanı çıxmaq şərtilə tədqiqatın predmetinin bütünlüklə türk dövlətləri (Azərbaycan, Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Türkmənistan) olduğu kitabda müəlliflər mövzu ilə bağlı ən müxtəlif xarakterli mənbələri araşdırdıqdan sonra belə bir nəticəyə gəlir ki, bu respublikalarda “titul (dövlət dili elan olunmuş-A.Q.) dilin tam aparıcı rol və hakim mövqə qazanması prosesinin başa çatması üçün uzun zaman, bəlkə də, hətta bütövlükdə yeni nəslin formalaşması lazım gəlir” (11, s. 326).

Bu gün dünyada neçə türk dilinin mövcud olması və onların bəzilərinin necə adlandırılması mübahisəlidir. Hər şeydən əvvəl ona görə ki, bir sıra hallarda bu və ya digər türk mənşəli ünsiyyət vasitəsinin müstəqil bir dil, yaxud hansısa müstəqil dilin ləhcəsi olduğunu demək çətindir. Məsələn, Sibirdən Şərqi Avropaya qədər yayılmış tatarcalara həm bir dilin ləhcələri, həm də ayrı-ayrı dillər kimi baxılmaqdadır. Yaxud qaraçay-balkar dilindən və ya ayrıca qaraçay və ayrıca balkar dilindən danışılıb-danışılmaması da mübahisə doğurmaqdadır.

Mehman Musaoğlunun “Dünyada və Avrasiya coğrafiyasında çağdaş türk yazı dilləri və ləhcələri” məqaləsi “türk dilləri” anlayışına müasir münasibətin xarakterini anlamaq baxımından maraqlı sayıla bilər. Müəllif türk dillərinin adlarını aşağıdakı şəkildə sadalayır: 1) türkcə, Türk dili və ya Türkiyə türkcəsi; 2) Azərbaycan türkcəsi, azəricə və ya Azərbaycan dili; 3) türkmən türkcəsi və ya türkməncə; 4) qaqauz türkcəsi və ya qaqauzca; 5) Salar türkcəsi və ya salarca; 6) Balkan türklərinin dili; 7) sonqor türkcəsi; 8) xalac türkcəsi və ya xalacca; 9) Xorasan türkcəsi; 10) İraq türkcəsi və ya türkməncəsi; 11) özbək türkcəsi və ya özbəkçə; 12) uyğur türkcəsi və ya uyğurca; 13) qazax türkcəsi və ya qazaxca; 14) qırğız türkcəsi və ya qırğızca; 15) tatar türkcəsi və ya tatarca; 16) başqırd türkcəsi və ya başqırca; 17) Altay türkcəsi və ya altayca; 18) qaraqalpaq türkcəsi və ya qaraqalpaqca; 19) qaraçay-malkar türkcəsi və ya qaraçay-malkarca; 20) noqay türkcəsi və ya noqayca; 21) qumuq türkcəsi və ya qumuqca; 22) Krım tatar türkcəsi və ya Krım tatarca; 23) kırımcaq türkcəsi və ya kırımcaqca; 24) karay türkcəsi və ya karayca; 25) Alabuqat tatarcası və ya noqaycası; 26) Həştərxan noqaycası-qaraqaycası; 27) Yurd tatarcası və ya Həştərxan noqaycası; 28) barabın tatarlarının dili; 29) xakas türkcəsi və ya xakasca; 30) şor türkcəsi və ya şorca; 31) çulım türkcəsi; 32) sarı uyğurca; 33) fu-yü qırğızcası; 34) Tuva türkcəsi və ya tuvaca; 35) tofalar və ya qaraqaş türkcəsi; 36) yakut/ saxa türkcəsi və ya yakutca/saxaca; 37) dolqan türkcəsi və ya dolqanca; 38) çuvaş türkcəsi və ya çuvaşca; 39) urum/rum türkcəsi və ya urumca (10, s. 370-378).

Hər şeydən əvvəl onu qeyd etməliyik ki, məqalə müəllifi türk dillərinin adlarını müasir elmi, eləcə də elmi-publisistik ədəbiyyatda işləndiyi şkillərdə, yəni tamamilə obyektiv vermişdir.

Məsələyə analitik baxış isə göstərir ki, bu halda

“türk dilləri” ilə bu və ya digər türk dilinin (məsələn, Azərbaycan, yaxud tatar dillərinin) “ləhcə”ləri fərqləndirilmir; müstəqilliyi heç bir şübhə doğurmayan türk dilləri həm “dil”, həm də “ləhcə” hesab edilir;

artıq normalaşmış “Azərbaycan dili”, “özbək dili”, “qazax dili” və s. linqvonimlər süni paralelləri (sinonimləri) ilə (“Azərbaycan türkcəsi”, “özbək türkcəsi”, “qazax türkcəsi” və s.) verilir.

Osman Karatay yazır:

“Türk dilləri bir-birindən o qədər də ayrılmamışdır, ona görə də “dil” anlayışını rədd edib “ləhcə” və “şivə” kəlmələrini işlədən çoxlu sayda elm adamlarımız vardır. Yalnız saxaca (yakutca) çox uzun dövrlər əvvəl ortağ türkcədən ayrılıb müstəqil bir yol keçmişdir, çuvaşca isə türkcənin ortağ türkcə və bulqarca olaraq ikiye ayrıldığı mərhələnin yadigarı və bulqarcanın törəməsi olaraq günümüzdə gəlib çatmışdır” (7, s. 152).

Və əlavə edir:

“Bu hər iki dilin də ortağ türkcə ilə riyazi bir bağlantısı vardır. Yəni bəzi səslərin yerinə düzənli olaraq bəzilərinə qoyaraq kağız üzərində bu dillərin sözlərinə çatmaq mümkündür. Bu isə ayrılmadan sonra aradan çox da zaman keçmədiyini göstərir.

Çuvaşcadakı fin-uqorca təbəqə ilə saxacadakı əhəmiyyətli monqolca təsirin oxşarı digər türk dillərində də vardır. Məsələn, səs quruluşuna varıncaya qədər özbəkçə əhəmiyyətli bir İran təsiri altındadır” (7, s. 152).

Əlbəttə, türk dillərinin bir mənbədən gəlməsi, müasir dilləri arasında "ortağ türkcə ilə riyazi bir bağlantı"nın olması heç bir şübhə doğurmur (qeyd edək ki, bu, məhz altayşünaslığın kəşfidir), lakin müəllifin "dil" anlayışını rədd edib "ləhcə" və "şivə" kəlmələrini işlədən çoxlu sayda elm adamlarımız"ın fikrinə haqq qazandırması ümumi dil nəzəriyyəsi baxımından düzgün sayıla bilməz.

Osman Karatayın gətirdikləri arqumentlər türk dillərinin etnik qohumluğunu nə qədər sübut edirsə, eyni bir dilin ləhcələri, yaxud şivələri deyil, məhz müxtəlif dillər olduqlarını da eyni dərəcədə təsdiq eləmiş olur. Çünki nəinki çuvaş və saxa (yakut) dilləri, hətta, Azərbaycan, türk, türkmən, özbək, uyğur, qazax, qırğız, tatar, başqırd və s. kimi "yaxın" türk dilləri də bir-birindən o qədər fərqlənmişdir ki, həmin dillərin özlərinin də ləhcələri, şivələri əmələ gəlmiş və bu hadisə də "çoxlu sayda elm adamlarımız" tərəfindən çoxlu sayda əsərlərdə dönə-dönə təsdiq olunmuşdur.

Ş.H.Akalın göstərir ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında dövlət dilinin "Azərbaycan dili", Qazaxıstan Konstitusiyasında "qazax dili", Qırğızıstan Konstitusiyasında "qırğız dili", Özbəkistan Konstitusiyasında "özbək dili" olduğu göstərilmişdir. Bu halda "Azərbaycan türkcəsi", "qazax türkcəsi", "qırğız türkcəsi" və bu cür adlandırmalar kökən (mənsə) birliyini ifadə edən məsləki adlandırmalar ikən, "Azərbaycan dili", "qazax dili", "qırğız dili" və bu cür adlandırmalar hüquqi adlandırmalardır (2,s.374).

Ümumiyyətlə doğru olan bu fikirdə mübahisəli məqam odur ki, "Azərbaycan türkcəsi" (yəni "yer adı+ dil adı") modeli quruluşca məntiqə uyğun olduğu halda, məsələn, "Qazax türkcəsi", yaxud "qırğız türkcəsi" (yəni "xalq adı+ dil adı") uyğun deyil (müqayisə edək: "ingilis germancası" və ya "rus slavyancası").

Məlum olduğu kimi, Türkiyə türkcəsi keçən əsrin 20-ci illərindən etibarən rəsmən "türkcə" ("türk dili") olaraq tanınır.

Bununla belə beynəlxalq dillərdə həmin dilin adı ümumtürkcədən fərqləndirilir:

"Geniş mənada türk dili ingiliscə "turkic language", almanca "turksprachen", rusca "tyurksiy yazık" adlandırılmaqdadır. Dar mənədəki türkcə termini üçün isə ingiliscə "turkish", almanca "Turkei türkisch", rusca "turetskiy yazık" terminləri işlədilməkdədir. Türkiyədəki türkoloji araşdırmalarda isə dar mənada türkcə üçün "Türkiyə türkcəsi" ifadəsindən istifadə olunur" (2,s.358).

Qazax türkolocu Erden Kajibek Bakıda "Sələflər və Xələflər" mövzusunda keçirilən I Beynəlxalq simpoziumda belə bir iddia ilə çıxış etmişdir ki, elm adamları türklərdən bəhs edərkən yalnız "türk" terminindən istifadə etməlidirlər. Onun fikrincə, "Radlov öz müqayisəli lüğətinin adını "Опыт словаря турецких наречий", yəni "Türk ləhcələr sözlüyü" qoymuşdu. Ondən sonra yavaş-yavaş ... mövzunu artıqlamasıyla qarışdırən terminlər vasitəsilə heç bir gərəyi olmayan sözlər ortaya çıxmışdır" (6,s.25).

Birincisi, V.V.Radlovun lüğətinin adı "Опыт словаря турецких наречий" yox, "Опыт словаря тюркских наречий"dir.

İkincisi isə, "türk" sözünün müxtəlif fonetik variantlardakı təzahürləri (məsələn: türk, türük, türki və s.) V.V.Radlova qədər çox-çox yüz illər əvvəl tamamilə təbii şəkildə meydana çıxmışdır. Ona görə də E.Kajibekin "türkü parçalayan gavur dünyası "türk" sözünü də parçalamışdır" (6,s. 26) mülahizəsinin xüsusilə ikinci hissəsi elmi əsasdan məhrumdur.

Bu gün qazax dilinə nəinki "türk dili", hətta "qazax türkcəsi" demək yanlışdır, eləcə də Azərbaycan, uyğur, özbək, türkmən, qırğız, tatar, başqırd... dillərinə...

Və "Türk dilləri" anlayışının mövcudluğu bu gün heç bir şübhə doğurmur... Odur ki, elmi kontekstdə, müasir türk dillərinə münasibətdə söhbət, prinsip etibarilə, yalnız müstəqil dillərdən gedə bilər.

Ədəbiyyat

1. Abdullayev R. Türk dillərinin diferensiasiyası.- Sələflər Xələflər (I Beynəlxalq Simpoziumun materialları), Bakı, 2014, s. 480-484.

2. Akalın Ş.H. Türk Dünyasında Dil.-Yeni Türkiye Dergisi. 2013, Temmuz-Ağustos, s. 358-379.

3. Bayqara T. Türk, Türklük ve Türkler , İstanbul, 2006, 496 s.

4. Ercilasun A.B. Türk Dünyası Üzerine İncelemeler, Ankara, Akçağ Yayınları, 1993, 311 s.

5. Eren H. Milli Kültür Unsuru Olarak Türk Dili.-Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1990, s. 45-56.

6. Kajibek E. Günümüz türkolojisinin stratejik konuları. Sələflər Xələflər (I Beynəlxalq Simpoziumun materialları), Bakı, 2014, s 24-26.

7. Karatay O. İran ilə Turan, Ankara, "Ötüken" Neşriyatı, 2015, 308 s.

8. Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, I, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991, XIII+1183 s.

9. Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, II(Dizin), Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991, IX+502 s.

10. Musaoğlu M. Dünyada ve Avrasiya Coğrafiyasında Çağdaş Türk Yazı Dilleri ve Lehçeleri.-Prof. Dr. Tofik Hacıyev Kitabı, Ankara, Akçağ, 2016, s. 367-380.

11. Ландау Я. , Келльнер-Хайнкеле Б. Языковая политика в мусульманских государствах-бывших советских союзных республиках, Москва, "Прогресс-Традиция", 2004, 370 с.

Açar sözlər: türk dilləri, müasir türk dünyası, ləhcə, problemlər, dil.

Ключевые слова: тюркские языки, современный тюркский мир, диалект, проблемы, язык.

Key words:turkic language, modern turkic world, dialect, problems, language.

Понятие "тюркские языки" в современном тюркском мире:проблемы, соображения

Резюме

И прогресс, и бремя формирования тюркского языка, тюркских диалектов и «тюркских языков» были и являются предметом горячих дискуссий в конце 20-го и начале XXI веков в современном тюркском мире. Характерной чертой этих дискуссий являются научные и объективные принципы дискуссий, а также с участием жюри мирового и турецкого общества.

The concept of "Turkic languages" in the modern Turkish world: problems, considerations

Abstract

Both the progress and the burden of the formation of the Turkic language, the Turkic dialects and the "Turkic languages" have been and are the subject of hot discussions in the late 20th and early XXI centuries, in the modern Turkic world. The characteristic feature of these discussions is the scientific and objective principles of the discussions, as well as with the jury of the world and Turkic society.

Rəyçi: Sevil Mehdiyeva